

פרשת ב' א

צִדְקַת תְּפִלָּה לְתַקְוָה – בָּא

בָּא אֶל פְּרָעָה כִּי אֲנִי הַכְּבֹדְתִי אֶת לְבוֹ... – מדוע בָּא ולא לָךְ?

פרשתנו הפותחת בפסוק "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בָּא אֶל פְּרָעָה..." , מסיימת את סיפור עשר המכות, ועניינה העיקרי הוא יציאת מצרים. מכיוון ששמה של הפרשה אמור ללמד על מהותה של הפרשה כולה, ולהשתקף בפרשיותיה, עלינו להבין מדוע נקראה 'בָּא'? האם הנוסח "לָךְ אֶל פְּרָעָה" אינו מתאים יותר, לכאורה? שהרי כשאומרים לאדם 'לָךְ', הכוונה בדרך כלל, להוציאו מהסביבה בה הוא מצוי ולגרום לו ללכת למקום אחר וכתוצאה מכך, הוא יתרחק למעשה. לעומת זאת, בקריאה 'בָּא', הקורא מתכוון לקרב אליו את הנקרא, ולהכניסו לתוך סביבתו הקרובה.

כדי "לחוש" את מהותה הפנימית של הפרשה, נפנה לאחת מהפרשיות "הפנימיות" (שבתוך הפרשה), מצוות "קידוש החודש": "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם ראש חֲדָשִׁים ראשון הוא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה". ולכאורה, קשה להבין, מדוע מוקמה פרשיה זו דווקא בפרשת 'בָּא'? פרשיה זו זוכה ליחס מיוחד, ורש"י פותח את פירושו לתורה בשאלה "אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח ב-בְּרֵאשִׁית?". רש"י גם עונה, שלמרות שהתורה, מלשון הוראה, היא אכן ספר ההוראות של היצרן "בורא עולם", ספר המצוות המורה לנו כיצד נכון לפעול בעולם, עדיין רצה הקב"ה גם לתת בידי עם ישראל קושאן, "תעודת בעלות" על מקומות המועדים למחלוקת בעתיד, כמו חברון, שכם והר הבית. לכן, כלל הקב"ה בתורה גם את השתלשלות העניינים, המקפלת בתוכה גם מעין "רישום בטאבו", של ארץ ישראל, על שמו של עם ישראל (סיפור קניינם של המקומות הנ"ל ע"י אבותיו של עם ישראל).

ואכן, מצוות קידוש החודש היא המצוה הראשונה שעם ישראל מקבל, ורק אחריה מצטווים בני ישראל על קרבן הפסח, מצוה הקשורה ישירות ליציאתם הקרובה ממצרים. למרות תשובתו של רש"י, יש עדיין מקום לשאלה, מדוע נפתחה סדרת המצוות שניתנו לעם ישראל, במצוות קידוש החודש דווקא, ולא במצוה אחרת, "רלבנטית" יותר? מה למצוה זו וליציאת מצרים? ואיפה משתקף במצוה זו שמה של הפרשה, 'בָּא'? לשם כך עלינו לתהות תחילה על קנקנה של מצוות קידוש החודש. על דרך הפשט ניתן לומר, שאנו מצויים ברגע מתקדם של מהלך הלידה של עם ישראל. "בנו בכורו" של הקב"ה, עומד לצאת ממצרים, ממיצרי הרחם, והקב"ה מבקש עוד קודם לידתו, להקדיש לו יומן, בו ירשמו "דברי הימים" שלו (כולל יום ההולדת). מכיוון שתיעוד נכון מחייב ציון של מועדים מדויקים והתייחסות למשכי זמן שונים, הרי שיש להגדיר קודם לכן את יחידות הזמן 'חודש' ו-'שנה', שרק באמצעותן ניתן לקבוע את לוח השנה. ואכן, מייד בפסוק הבא, מצטווים בני ישראל לקחת לעצמם שה לקרבן פסח, הוראה שעליהם לבצע בתאריך מיוחד, "בְּעֶשֶׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה". הלוח העברי, מיוחד לעם ישראל, ובנוי על מחזוריותם של הירח ושל השמש, גם יחד. החודשים נקבעים על פי מועד ההתחדשות של הירח, ואילו השנים, דורשות התאמה למחזוריות השמש. התורה מצוה אותנו "שְׁמֹר אֶת חֲדָשׁ הָאָבִיב וְעֵשִׂית פֶּסַח לְה' אֱלֹהֶיךָ". כלומר, שבחישוב הלוח עלינו להקפיד על כך שחודש ניסן, ובו חג הפסח, יחול תמיד באביב.

מדוע השיטה חשובה כל כך, עד כדי הצבתה כמצוה הראשונה? ומדוע נקבעים החודשים על פי הירח דווקא? ומדוע ראש החודש' חל ביום שבו מתחדש הירח, יום שבו הארת הירח היא המזערית ביותר, ולא כאשר הירח במילואו, במלוא הדרו ואורו? ומדוע בכלל יש לקדש את החודש, ולתת לראש החודש ביטוי בקרבנות ייחודיים ובהיבטים נוספים? ננסה להשיב על השאלות שהצטברו, על דרך פנימיות וחסידות, העוזרת לנו לגלות שהכל קשור בכל. כדי שנוכל להשיב, יהא עלינו לעלות לשורשיהן של המילים 'בָּא', 'פְּרָעָה', 'חֲדָשׁ' ו-'שָׁנָה'.

כאמור לעיל, מרמזת המילה 'בָּא' על התקרבות אל הפונה, עד כדי כניסה לתחומו או לתוכו. על משמעות זו מרמזות האותיות מהן מורכבת המילה. בראש המילה ניצבת האות ב', שערכה 2, וכמו מרמזת על המצב הראשוני בו מצויות שתי נפשות שאינן קרובות, הפונה, והנקרא לבוא. בעקבות הקריאה 'בָּא', וההיענות לקריאה מצידו של הנקרא, נוצר מצב חדש של א' (שערכה 1), שניהם מצויים במקום אחד, בראש אחד, עד שניתן להסתכל עליהם כיישות אחת (מאוחדת). המילה אָב לעומת זאת, הבנויה מאותיות בסדר הפוך, כמו מרמזת על השינוי שחל באדם בהופכו להיות אָב. בטרם היותו אב הוא בגדר א', ישות אחת המרכזת בתוכה תכונות ומאפיינים ייחודיים לו. הפיכתו לאָב כמו "מפצלת" אותו לשתיים, ומביאה אותו אל מצב ב'. יש לנו כעת שתי ישויות, נברא עוד יצור – ילד, שהיה קודם לכן "חלק" מאביו, ועתה הפך להיות אדם בפני עצמו, הנושא עדיין מאפיינים גנטיים שקיבל מאביו. על דרך הנגלה, משה רבינו פוחד, ובצדק, מפְּרָעָה "המתפרע", והופך להיות אלים במיוחד בפרשתנו. פְּרָעָה מגרש את משה ואף מאיים עליו בעונש מות, "השְׁמֵר לָךְ אֶל תִּסְפֶּה רְאוּת פְּנֵי כִּי בְיוֹם רְאִיתְךָ פְּנֵי תָמוּת". לכן, פונה הקב"ה אל משה בקריאה "בָּא אֶל פְּרָעָה", כאב הפונה לבנו המפּוּחַד, ואומר לו "אין לך מה לפחד. הבה לי את ירך (=בוא אלי), ויחד נלך אֶל פְּרָעָה".

אך על דרך הפנימיות הדברים אינם כה פשוטים. משה רבינו אינו חושש מבשר ודם, אף אם מדובר במלך של המעצמה החזקה ביותר. כל שם מייצג חלופות שונות של אישיות ומידות, כך שהאדם הנושא את אותו השם, יוכל לממש את חופש הבחירה האנושי, ולבחור לו מתוכן על פי רצונו. יש חלופות מצד הקדושה, ויש חלופות מהצד ההפוך לקדושה. וראה זה פלא, על פי פנימיות, ככל שמישהו/משהו שפל יותר ושליילי יותר, כך מעיד הדבר על שורש רוחני גבוה יותר. הייתכן?! כיצד ניתן לקבל קביעה כזו?! ניתן להבהיר זאת על דרך המשל, אם נתייחס לעיר מוקפת חומה. לימים הובקעה החומה ע"י האויב, שצר עליה והרס אותה. אם אנו רוצים לדעת איפה היתה ממוקמת במקור כל אבן, מאבני החומה שאנו מלקטים, קיים כלל פשוט המאפשר לנו לקבוע את המיקום היחסי. ככל שהאבן נמצאה במקום רחוק יותר מבסיס החומה,

כך הדבר מעיד על היותה גבוהה יותר במקור, ולהיפך, ככל שהאבן קרובה יותר לבסיס החומה, כך מעיד הדבר על מקורה, מתחתית החומה. כך גם ברוחני, כאשר אדם בעל שורשים רוחניים גבוהים "נופל", הוא מידרדר לתהומות עמוקים יותר. ולכן, במקום שבעלי תשובה (שחזרו משפל המדרגה) עומדים, גם צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד. על דרך זו, השם 'פרעה' מצד הקדושה, מייצג לפי הזוהר הקדוש, מקום רוחני גבוה מאוד, "דכל נהורין אתפרעו מיניה", מקום שממנו משתלשלים ויורדים לעולם (מתגלים) כל האורות הרוחניים. והקב"ה מבקש ממשה לבוא, ולהיכנס למקום כה גבוה, עד שמשה חושש שמא אין ביכולתו להכיל את האורות האלה. הקב"ה מרגיע אותו ומגלה לו שנשמתו היא ברמה גבוהה כזו, שמסוגלת בהחלט לעמוד בכך, ואף לשמש כצינור ולהשפיע מאורות אלה לעם ישראל, לצורך גאולתו.

מהו עניינה של מצוות קידוש החדש? שורשה של המילה "חדש", הוא ח.ד.ש, במשמעות של חידוש והתחדשות. עד עכשיו היה עם ישראל, עם של עבדים. עבד קרוי בשם זה, בשל העבודה שאדוניו מטיל עליו. העבד אוכל, שותה ובדרך כלל גם חי חיי משפחה ברמה של עבד. קיימים גם שכירים העובדים קשה, אך הם אינם קרויים עבדים. ההבדל המשמעותי ביניהם, הוא בזה שלעבד אין בחירה. השכיר רשאי לבחור בין מעסיקים שונים ובין עבודות שונות, מה שאין כן העבד. היבט נוסף של השוני ביניהם, הוא בכך שהשכיר אדון על זמנו, ומחליט מה לעשות בזמנו החופשי. אך אצל העבד, אדוניו הוא הקובע לו את סדר הזמנים, ויכול גם לשנות אותו מבלי לנמק. בשל כך מאבד העבד את רצונו לנהל את זמנו, ובעצם את חייו, והוצאתו לחופשי עלולה להכניס אותו לחרדה מפני האחריות הכבדה המוטלת לפתע על כתפיו, לרצות, לבחור ולנהל את זמנו. לכן מתייחסת התורה גם לאפשרות שעבד יסרב לצאת לחופשי, באמרו "אֶהְבֶּתִי אֶת אֲדֹנָי... לא אֵצֵא חֶפְזִי". מצבו של העבד הוא סטאטי, אין לו סיבה לדאגה, הכל בגדר שגרה. כאשר הוא מצווה, הוא נרתם מייד ועושה. אך אצל בן החורין, יש מקום לחידושים, עליו להתייחס לשינויים, שחלים כל הזמן.

ומכיוון שעם ישראל עומד לצאת לחופשי, מבית העבדים בו הוא מצוי, הוא מקבל בראשונה מצוה המתייחסת לחובת ההתחדשות והשאיפה המתמדת לשינויים לטובה, "החדש הזה לכם ראש חדשים". העניין של החידוש וההתחדשות הוא במדרגה עליונה. ראש חודש כמו מרמז לראש חדש. אסור שהראש והחשיבה שלנו יהיו מקובעים, "ראשון הוא לכם לחדשי השנה", שנה מלשון שינוי. כל שינוי מחייב התחדשות בהתאם, בדיקת החידוש הנדרש במחשבה, ברגש ובהתנהגות (בעשייה בפועל). ולא לחינם "ישראל מונין ללבנה" ואף נמשלו ללבנה. מאמצע החודש פוחתת והולכת הארתו של הירח, עד כדי נקודה שבה אורו אינו נראה כלל, אך דוקא אחרי נקודה זו מתגלה המולד, הסהר הדקיק המפציע מבעד לחשיכה. זהו מסר נוסף בעבורנו, שכמו בא לומר, שאל לנו לחשוש או להיבהל מעיתות של חשיכה. וכפי שאנו אומרים בתפילה על הקב"ה, "יוצר אור ובורא חושך". כמו שהקב"ה, היצר והגביל את שעות ההארה לתחום של שעות היום, כך הקב"ה הוא שברא את החושך, והכל לטובה. הקב"ה קורא למשה "בא אל פרעה", אל המקום החשוך ביותר לכאורה, כי בחושך מסתתרים אורות גבוהים יותר, מאלה הגלויים לנו באור הנראה לעין.

הלילה החשוך, בדומה לגלות, הוא מעין הריון של היום הבא ושל האורות שיתגלו בו. התורה מצוה אותנו לגבי לימוד תורה "ושננתם לבניך ודברת בם... ובשכבך ובקומך". יש חשיבות לכך שה-ושננתם יעשה בקומך, לאחר בשכבך, לאחר "שישנת" על הדברים שלמדת ונתת לדברים להיספג בכך, להתיישב על דעתך ולהיות חלק ממך. על דרך חסידות, כאשר הנשמה עולה למעלה בלילה, שלאחר הלימוד, מלמדים אותה ומגלים לה חידושים שתוכל לגלות בפעם הבאה כשתשוב ותלמד את אותה הסוגיה. החושך הוא מעין תנאי הכרחי ומוקדם להארה, כי אור יכול להתגלות רק במצב של חשיכה יחסית. גם בתורה, קודמת המילה חושך (המילה 12), למילה אור (המילה 25). כאשר רמת התאורה מקובעת, הדבר הופך להיות שגרתו ואינו עונה על הצורך בהתחדשות (על דרך מחזוריות). פרעה מייצג את החשיכה, הנראית ריקה וחסרת עומק. האם חשיכה מעידה על ריקנות? החשיכה אמורה להסתיר ולכסות על מה שבתוכה ועל מה שמתחולל בתוכה פנימה. יש חומרים הדרושים לבריאותו של האדם, ומופרשים בגופו דוקא כשהוא מצוי בחשיכה (מלטונין למשל). השינה בלילה, הנראית לנו כ"בזבז" של זמן יקר, שהופך להיות עקר (לא פורה) לכאורה, היא הבונה את גופנו ואת יכולותינו לפעול ולהפיק מעצמנו את המיטב, ביום שלאחריו. תפקידים של המאורות אינו למשול רק ביום, אלא גם בלילה. השמש נבראה לא רק כדי להאיר ביום, אלא גם כדי לאפשר מצב של חושך אחרי שקיעתה.

במכת הארבה, המקרבת את הגאולה בעוד צעד חשוב, מספרת לנו התורה "ויכס את עין כל הארץ ותחשך הארץ", הארבה הסתיר את האור הארצי/הגשמי. אחר כך במכת החושך, חושך גשמי למצרים, "ולכל בני ישראל היה אור במושבבתם". מי שמסתכל על הדברים מזווית ראייה רוחנית, זוכה לראות נקודות אור גם בחשיכה הגדולה ביותר. לכך כמו רומז הנביא ישעיה, "העם ההלכים בחשך ראו אור גדול". מי שסומכים על הקב"ה והולכים איתו גם במצב של חושך, מתוך אמונה שגם בחושך יש אור אלוקי ← הם המגיעים למצב של "ראו אור גדול", הם זוכים ואמונתם נושאת פירות. ובלילה "החשך" בו ניתנת מכת בכורות, בעיצומו של לילה, מתגלה אור הגאולה. פרעה, "שורש החשיכה", יורד אליהם בכבודו ובעצמו, ונושא לפנייהם את הפנס, להאיר להם את הדרך, "ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל ולכו עבדו את ה' כדברכם". בני ישראל זוכים לגלות את "יתרון האור מן החשך".

דבר חסידות

אדמו"ר הרי"צ אמר : אם היו כל ישראל יחד, כגדול קטן אומרים, "אבא, די כבר, רחם נא עלינו ושלה לנו את משיחנו" – בוודאי היה משיח בא !

(ספר השיחות תרצ"ו)

שבת שלום ומבורך

1000

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות למייל או במסרון, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.